Кір БУЛИЧОВ

КОЛИ Б НЕ МИХАЙЛО...

1. МАРИНА

— Зрозуміло, я розповім про все по порядку. Мені немає ніякого сенсу що-небудь приховувати, тим більше що я з самого початку подумала — ліпше б мені залишитися вдома. Але Рая така мила, ви не уявляєте, яка вона чудова жінка, завжди готова допомогти, ніколи ні в чому не відмовить, а відтак з нею по-людськи цікаво. У мене небагато друзів і, знаєте, з віком стає все менше, але я іноді казала собі, що життя має сенс, якщо серед нас ще існують такі люди, як Рая. З її чоловіком я була знайома раніше, але дуже поверхово. Я знала, що їй з ним нелегко. Він подавав надії, винайшов щось цікаве, йому ладили велике майбутнє, але він став звичайнісіньким конструктором, не кращим від інших, а може, навіть гіршим. Ну то й що з цього? Але Михайло завжди пам'ятав про той час, коли він був у всіх на виду, про свій зоряний час, ви читали у Цвейга? А невдачі свої він нікому не пробачав. І найменше пробачав їх Раї, яка годувала його, одягала, брала додому роботу, якщо він йшов геть з чергового інституту, тому що йому, бачте, заздрили. Загалом, такі люди бувають скрізь, з ними всім важко, але домашнім найважче. Ви мене розумієте? Ні, це стосується справи, безпосередньо стосується, тому що все склалося б інакше, якби у Михайла був інший характер чи якби Рая була не такою, яка вона є, або якби я поводилася по-іншому.

Ну ось, Рая покликала мене поїхати з ними за грибами. Всі знають, як я люблю збирати гриби. Буває, що всі навколо зберуть по десятку сироїжок, а я ніколи не повертаюся без повного кошика. У них є один знайомий художник, я не пам'ятаю його прізвища, він взагалі десь на задньому плані залишився, ми приїхали, погода так собі, збирається на дощ, посиділи з художником, він сам живе, а потім художник зібрався

до Москви і залишив нас на дачі. Все ще було нічого, але потім Михайло питає:

— Ви коли збираєтеся вставати?

А нас розморило з дороги, та ми того дня працювали, втомилися, ми і кажемо, що поспішати не збираємося. Коли встанемо, тоді встанемо. Михайло каже:

— Я вас підніму о шостій ранку.

Ми просимо, ну хоча б о восьмій. А він відказує, що якщо ми хочемо вирушити в ліс просто так, грати в бадмінтон, то ми вільні чинити як нам заманеться, але він встане о шостій і чудово обійдеться без нас. Ну я бачу, що людина вже заводиться — він кілька разів за вечір намагався збунтуватися на різні теми, але все йому не вдавалося, Рая відразу йшла на компроміс, а у нього не було ще досить запалу, щоб влаштувати війну. Ми з ним не стали сперечатися, лягли спати, о шостій мене Рая розбудила, ми зібралися, приготували сніданок, а Михайло, природно, спить і не збирається вставати. Ми його питаємо, навіщо ж нам було підніматися до світку? А він, не розплющуючи очей, починає просторікувати, що погода погана і ніяких грибів тут немає, а крім того, він приїхав відпочивати, — загалом, видає весь наш текст, лише з іншого боку.

Ми вийшли з будинку о пів на десяту і попрямували до лісу. Погода справді ненадійна, і з півдороги Михайло починає запевняти нас, що зараз почнеться гроза і ми всі змокнемо, і треба поспішати додому, і що це за безглузда ідея піти за грибами в таку погоду? Грози, щоправда, ніякою не намічалося, міг піти звичайнісінький дощик, у спеку в лісі це навіть приємно, не з цукру, не розтанемо.

Тут визирнуло сонце, і тоді Михайло почав розповідати, що йому загрожує сонячний удар, і рослинність йому там не подобається, і зараз от-от налетять комарі. У такому настрої ми увійшли до лісу.

У лісі Михайло відразу повідомив нас, що якщо тут коли-небудь і були гриби, то до революції і до демографічного вибуху. Тепер же тут більше населення, ніж грибів. Але якщо в полі я ладна була взагалі обернутися і поїхати до Москви, і лише жалість до Раї мене стримувала, то в лісі я від них не залежала. Я сказала їм "гуд бай" і пішла своєю дорогою. Рая намагалася за піти за мною слідом, але Михайло влаштував виставу на тему, що його ніхто не любить і всі норовлять кинути його на розтерзання вовкам і комарам. В результаті я залишилася геть сама і до дванадцятої збирала гриби собі на втіху.

Що ви питаєте? Як я знайшла? Ніхто б і не знайшов, окрім мене. Я піднімала гілки ялин, в кущі зазирала — шукала гриби, а знайшла залізяку. Залізяка із землі витикалася сантиметрів на два, не більше, ніби колись, тисячу років тому, в землю втрапила і углиб пішла. Мене здивувало, що жодної іржі. Блищить. У мене ножик з собою був. Я навколо ножиком хвою відгребла, похитала, вона із землі вийшла. Яка вона була? Та ж я її вам малювала, описувала. Гаразд, повторю. Завдовжки вона була сантиметрів дванадцять, схожа на кристал, але збоку щось на кшталт шестерінки витикається. І вона мені здалася цікавою, не те щоб красивою, але цікавою. Неначе абстрактна скульптура. Я подумала, що якщо її поставити на буфет, то вона виглядатиме краще за будь-які цяцьки. Вона була важка, але в міру. Я повернулася на галявину, де ми домовилися зустрітися, а Михайло вже рве і мече: "Навіщо ми з нею зв'язалися! Півдня втратили! Грибів зовсім немає, я б краще удома відпочив". Це все відноситься до мене, але я не реагую, а показую їм кошик з грибами. Михайлові кортить, бачу, сказати, що я збігала на сусідній ринок і купила їх по карбованцю купка, але сказати він так не може і тому заявляє, що гриби ці не варті шкаралущі від яйця і всі вони поганки, навіть ті, що здаються білими, і взагалі це не білі, а сатанинські гриби, є такі поганки, але їх кожен дурень від білого відрізнить. Загалом, Рая вже близька до сліз, і вона

розкаюється, що мене заманила, але я-бо не дуже переймаюся... Тут Михайло бачить у мене залізяку і заявляє, що залізяку слід викинути якомога швидше, і взагалі він не розуміє, як лише люди можуть розкидати по лісах залізо, немов це я розкидаю по лісах залізо, і він вириває в мене з рук залізяку й зі словами, що ми губимо природу, кидає її в кущі, я намагаюся зберегти почуття гумору і відповідаю, що це він сам губить природу. Я хотіла поставити залізяку в кімнаті у себе, і вона там нікому б не заважала. А тут, у кущах, напевно на неї якийсь заєць напореться. З цими словами я лізу в кущі, підбираю залізяку і несу її далі. Михайло бурчить, та мені його накази не закон.

Потім, коли ми вже їхали в електричці, Михайло ще раз кинув погляд на залізяку і зацікавився. Він почав її крутити і так і сяк, і побачив у залізяці якусь не таку вісь симетрії і в шестерінці теж щось угледів, і почав лаяти конструкторів, які до такої простої речі раніше не додумалися, а додумалися інші і з ним, Михайлом, своїми думками не поділилися. І потім він взагалі забрав у мене залізяку і каже, що повинен показати її начальству, тому що це все неподобство — їм фондів не дають, а хтось інший їх викидає на вітер. Я відказую, що розлучатися із залізякою не маю наміру і я її на буфет поставлю. Михайло мало не в сльози, я б не віддала, але Рая такими благальними очима на мене дивилася, що довелося віддати, а він слово дав, що обов'язково поверне, як тільки покаже своєму начальству. Більше я цієї залізяки не бачила.

2. РАЇСА

Мені дуже важко говорити про власного чоловіка. Я розумію, у нього безліч недоліків, але хто з нас позбавлений недоліків? Михайло велика дитина. У нього було нелегке життя, і йому довелося стикатися з несправедливостями і нерозумінням. Я запевняю вас, він дуже талановитий конструктор, і, може, моя провина в тому, що я не підштовхувала його, не розвивала в нім марнославства і навіть йому потурала. Наче мати, яка знає, що балувати дитя не можна, але все одно балує. Тому за все, що трапилося, я беру провину на себе.

Що ви кажете? Так, звичайно, мені належало тоді, в електричці, стати на бік Марини. Але я дуже втомилася того дня: ми багато ходили лісом, грибів було мало, у Михайла зіпсувався настрій, і, коли я побачила, що йому кортить отримати цю іграшку, я вирішила, нехай вже балується, може, вона стане йому в пригоді для розвитку конструкторської думки. Йому іноді досить невеликого поштовху, щоб його фантазія почала працювати, адже врешті решт це йде на користь усім людям. А у Марини ця прикраса стояла б на буфеті без жодної користі.

Марина мене послухалася, вона чудова, розумна і добра дівчина, і, хоч їй дуже не хотілося розлучатися із залізякою, вона її віддала Михайлові.

Удома Михайло весь вечір креслив щось на аркуші паперу, казав, що його приголомшує казкова асиметрія цієї залізяки, він її з усіх боків оглянув і зміряв, сказав, що кудись понесе, проте я відносилася до цього скептично, тому що Михайло не раз уже так спалахував і відтак остигав. Ось і до залізяки він остиг днів через два. Вона валялася у нас на столі, і я сказала Михайлові: "Давай повернемо її Марині. Марина мене вже питала". Він, зрозуміло, скипів, і тоді я перестала сперечатися, а вранці тихенько винесла залізяку на балкон і там поклала. Я розсудила, що якщо я віддам її Марині відразу, то Михайло може спохопитися і буде дуже ображений. А якщо він спохопиться зараз, я скажу — вона на балконі. Мине ще декілька днів, і він забуде.

Ні, я не помітила тоді жодної різниці. Ані у вазі, ані в розмірі. А наступного дня пішов сильний дощ, Михайло виглянув у вікно і побачив, що залізяка лежить на балконі. Він дуже засмутився. Він приніс залізяку з балкона, витер і сказав мені, що я зовсім не думаю про його майбутнє. Даруйте, що я так кажу про Михайла, але в ту мить я поводилася невитримано, сказала, що всі ці іграшки лише складають видимість життя, а справжнє життя проходить мимо, словом, я була грубою, накопичилося чимало, і я несправедливо напала на Михайла. А після важкої розмови я ходила прибита, мов песеня, а Михайло теж став

похмурий і почав знову вимірювати цю залізяку і щось креслити. Потім, коли я вже нагодувала його вечерею і він знову почав зі мною розмовляти, він раптом пред'явив мені претензію, ніби я йому підсунула неправильну лінійку. Я нічого не зрозуміла. Яка неправильна лінійка? Всі лінійки однакові. Ні, каже, я йому всі вимірювання зіпсувала, де його лінійка? Ну, я знайшла його лінійку, він знову свою залізяку зміряв, щось записав, геть засмутився. А я хотіла його пожаліти, підійшла ближче, він спочатку не хотів зі мною розмовляти, бурчав, потім зглянувся і показує мені залізяку. "Трохи, — каже він, — підросла". Я дивлюся, нічого не бачу, але сперечатися з ним не стала, гадала — перевтомився. Лише увечері, коли Михайло пішов кудись, я узяла залізяку, придивилася, і мені здалося, що збоку у неї з'явилося друге коліщатко, маленьке, зовсім мініатюрне, мов горошинка. Де показати коліщатко? На цьому малюнку? Та ж ось тут воно було.

І тут я зробила ще одну помилку. Я сказала Михайлові, що, може, час показати залізяку фахівцям. А раптом вони її загубили і тепер шукають. Я навіть спробувала на самолюбство Михайла вплинути. "Тобі ж, — кажу, — інтуїція підказує, що із залізякою негаразд. З першої миті". — "Ні, — каже, — інтуїція мене обдурила". І звелів більше до нього не приставати, тому що він сам ухвалить рішення. Мені б самій вжити заходів, та справ у мене вище голови... Я востаннє сказала, що на його місці я б усе-таки... і так далі. Він розлютився і сам залізяку в помийне відро кинув. Я її потихеньку знову на балкон винесла, щоб Марині повернути.

Минуло днів зо три-чотири. Я на залізяку й не дивилася. Дощі були? Так, якраз всі ці дні дощі йшли. Я лише на четвертий день на балкон вийшла, увечері, на квіточки подивитися. Вже стемніло, і, коли я об залізяку спіткнулася, не відразу втямила, в чому річ. Лежить велика, складна, з коліщатками в різні боки, а коли я нагнулася і спробувала її підняти, бачу, що вона проломила ящик на балконі, в якому земля і квіти посаджені. Лежить вона, поблискує у сутінках, а я так перелякалася, що кричу Михайлові, щоб біг на допомогу. Він прийшов, зробив вигляд, що не здивувався, і навіть каже: "Я це передбачав". Мене, звичайно, чорт

потягнув за язик: "Ти передбачав, що твоя залізяка ящик з квітами зламає?" А він серйозно відповів: "Це самовідтворювальна автоматична система, я підозрюю, заслана з інших світів для збору і накопичення інформації". Може, я і невірно слова його запам'ятала, але сенс точний. А я тоді додала олії у вогонь: "Ось вона в помийному відрі і зібрала б інформацію". А він обережно її піднімає, мовчки несе до кімнати, кладе просто на скатертину, немов кришталеву вазу. Я тоді також її роздивилася. Якщо раніше її можна було назвати залізякою, то тепер це була ціла машина. Навіть те коліщатко, яке було розміром з горошинку, стало завбільшки з мою долоню, та не просто коліщатком, а потрійним, переливчастим, і якщо його діткнутися, то починало крутитися. І шестерінок я налічила вісім. Там і дротини були, і кристали — все, що завгодно. Не можу сказати, що повірила в те, ніби це автоматична система, але, звичайно, здивувалася і сказала: "Ну вже тепер ти віднесеш цю штуку?" А він подивився на мене якось навіть перелякано і каже: "Ти з глузду з'їхала! Це ж мій шанс!" Відтягнув машину в кут, до себе на письмовий стіл, і почав її замальовувати, міряти, зважувати, наче хлопчик з новою іграшкою — не віддам, і край! А що мені накажете робити? Дзвонити в міліцію чи в Академію наук? У нас, бачте, є залізяка з коліщатками, в лісі знайшли, вона на балконі росте, і мій чоловік вважає, що її нам марсіани підкинули, щоб збирати інформацію.

Того вечора він засидівся з нею допізна. Я заснула, тому що втомилася за день, але була дуже стурбована і вночі прокинулася від якогось неприємного передчуття. Бачу, Михайло спить, голову поклав на стіл і заснув. А машина стала ще більшою, майже весь стіл зайняла, слоїк з квітами лежить на боці, притиснутий шестерінками, і з нього вода вилилася, але на підлозі сухо і на столі сухо. І ось тоді у мене виникло відчуття, що ця машина жива. Жива, розумна, зла, їй кортить пити, але їй закортить і їсти — і мене охопив жах за Михайла. Я як закричу: "Мішо! Мішо! З тобою все гаразд?" А Міша підвів голову, важко так очима кліпає, нічого не тямить, де він, що з ним. Відтак каже: "Йди спати". Я послухалася, тільки не спала довго, переверталася, переживала, розуміла, що у Михайла зараз внутрішній конфлікт.

Вранці я йшла на роботу, Михайло ще спав, я подивилася на машину. Навколо паперу накидано — просто жах. Все покреслено цифрами, формулами, малюнками. Одне з коліщаток валялося окремо. Я поглянула — може, само обірвалося. Але потім бачу — лежить терпуг і багато металевої порохні. Значить, відпиляв. Я хотіла його запитати про це, але не зважилася будити, йому на роботу скоро. Поставила будильник на восьму тридцять і пішла. Вдень у мене дуже поганий настрій був. Я навіть Михайлові подзвонила на службу. Кажуть, немає його. Тоді я додому подзвонила. Михайло довго не підходив до телефону, підійшов нарешті, голос злий. Я питаю: "Як справи?" — відповідає: "Все гаразд, зайнятий". Питаю: "Може, погано себе почуваєш?.." — "Ні, почуваю себе нормально". Я тоді здуру дорікнула йому за те, що він від машинки коліщатко відпиляв. Ви б знали, що тут сталося! "Ти, — каже, — не могла б усій Москві роздзвонити? Я, — каже, — ночей не сплю, проникаю в таємницю приладу, від якого залежить моє майбутнє. Це ж єдина і, може, остання для мене можливість зробити ривок у безсмертя. — Так і сказав: "у безсмертя". — Я, — каже, — повинен сьогодні, зараз, зрозуміти функціональний сенс цієї машини. Це, — каже, — дар богів мені особисто, виклик моєму самолюбсву і талантові". І повісив слухавку.

Ще години зо дві я на роботі помучилася, потім відпросилася і кинулася додому. Дуже вже Михайло був нервовий. Як би чогось не накоїв. Мені й Мішу шкода було, і машинку теж, я розумію, що не може бути порівняння між живою і близькою людиною та залізякою, що невідомо звідки узялася. Але у мене до неї було якесь дивне почуття, немов вона жива. Я тролейбус довго чекала, потім пригадала, що вдома їсти нічого, в магазин забігла, сама винна — коли прийшла, Михайла вдома немає, і машинка лежить вся розламана на дрібні деталі. Я навіть заревіла. У квартирі чад, він ще записки і папери палив. Не витримав напруги, не впорався з власним шансом. Цього я й боялася. Тут відчиняються двері, і з'являється мій Михайло. Веселий, море йому по коліна. "Що ти накоїв?" — питаю. А він засмутився, що я завчасно прийшла. "Навіщо, — каже, — чіпала? — А затим подумав і нову версію мені видає: — Це, — каже, — чужий нам розум. Зловісний. Я його

зрозуміти не в змозі, і людство не в змозі. З ним треба боротися..." А я ж бо бачу, що він від власного безсилля.

3. МИХАЙЛО

— Мені взагалі незрозумілий цей допит, і я вважаю, що ви не маєте права.

Ну гаразд, нехай не допит, нехай бесіда, проте тут ми не на рівних. Я не вважаю себе в чомусь винним. Я керувався розумними міркуваннями — це виріб чужого нам і ворожого розуму, і якби я не знищив його власними руками, весь світ міг би від цього загинути. Які у мене підстави так вважати? Мій досвід. Мій досвід інженера і винахідника, моя інтуїція, врешті-решт.

— Ви нелогічні, Михайле Анатолієвичу. Якщо ви такі впевнені в своїй правоті, що змусило вас наступного дня зібрати деталі і віднести їх до інституту?

— Я убив цю тварюку. Але її частини могли стати в нагоді науці. Мій крок очевидний.

— Ви зробили це за наполяганням дружини?

— У жодному випадку. Моя дружина малоосвічена людина, і вона не могла зрозуміти мотивів моїх вчинків. А що, вона вам і це розповіла?

— Ні. Вона цього не розповідала. Я припустив, що, побачивши плоди вашої дослідницької діяльності, вона вирішила віднести залишки кудись, а ви злякалися і зробили це самі.

— Значить, розповідала.

— Так і було?

— Це непринципово.

— Ви вважали, ніби зможете показати всім навколо, що вартуєте більшого, аніж вони про вас думають. А коли зрозуміли, що ця споруда поза вашим розумінням, що вам з неї нічого не витягти, ви розламали її, щоб вона не потрапила до рук тим, хто зможе зрозуміти, розібратися, а вас при цьому не буде, ваша участь не буде потрібною.

— Якщо ви збираєтеся мені загрожувати, я підведуся і піду. Я не був зацікавлений у цій штуці. Я захищав людство від загрози ззовні. Ви можете нав'язувати мені будь-які думки, але я вас не боюся, я нікого не боюся, ні тут, ні у іншому місці.

— Добре. Я, вочевидь, не зможу похитнути вашої упевненості в собі. Хоча, підозрюю, її й не було з самого початку. Але навіщо ви спалили вранці всі ваші записи і малюнки? Вони могли б нам допомогти.

— Розуміння небезпечне. Це іграшка, надіслана нам здалеку для того, щоб потім поневолити людство.

— Мені приємно було б думати, що ви щирі. Але, на жаль, я не можу вам повірити. Ви хотіли забути про це, як забуваєте про свої невдачі, звалюючи відповідальність за них на інших людей. Але коли ви побачили, що ваша завжди покірна дружина все-таки зібрала залишки залізяки і збирається віднести їх, ви зрозуміли, що цього разу вам не вдасться наполягти на своєму, і кинулися до нас зі своєю першою версією. Ви пам'ятаєте свою першу версію?

— У мене завжди була одна версія.

— Я нагадаю. Ви прийшли до нас і повідомили, що знайшли в лісі ці деталі. Як є. А потім заплуталися в своїй розповіді, і ми вам не повірили.

Ви навіть не змогли назвати місце, в якому це трапилося. Потім на сцені з'явилася ваша дружина...

— Я не хотів залучати до цієї історії близьких мені людей.

— Сумнівно...

4. МАРИНА

— Ось цей ліс... Звичайно, я пам'ятаю. Тут Михайло почав вередувати, що піде дощ і нам треба поспішати назад. А ось звідти, від кущиків, я пішла сама. Ви гадаєте, що це була розумна машина? Уявляєте, який жах — я збиралася її покласти на буфет як прикрасу! І ще ця історія, коли Рая розлучилася з Михайлом, я неначе відчуваю свою провину — не віддала б я залізяку, усе б залишилося як і раніше. Ви не думайте, що я жалію Раю. Ні, їй давно слід було з ним розійтися — це не життя, а суцільна каторга. Але все-таки сім'я...

Тепер лівіше, ось по цій стежці. Я зазвичай ніколи не ходжу стежками, але того ранку я відразу побачила, що ми запізнилися і тут вже пройшли грибники, тому я спочатку заглибилася в ліс, кроків на двісті, а потім вже почала шукати. Тут я перший гриб знайшла, а скажіть, ви теж думаєте, що ця штука нам загрожувала? Ні? Я теж так не думаю, вона була така мила, красива. Але якщо вона машина, чому вона росла і живилася? Я знаю, мені Рая розповідала, як вона всю воду у квітів випила. Значить, Михайло вчинив убивство? Я читала один фантастичний роман, там якраз піднімається ця проблема, що у жодному випадку не можна стріляти в представників іноземних цивілізацій, навіть якщо вони зовсім не схожі на людей. Звичайно, Михайло абсолютно не правий, і коли ми обговорювали на роботі цю проблему... Ну то й що, якщо ви просили не казати, але як можна не казати, якщо там і я, і Рая, і всі її проблеми, однаково нам мало хто повірив. Коли ми обговорювали, то Темников, а він дуже освічений і розумний, сказав, що обов'язком Михайла було знайти контакт з цією

істотою, а не пороти паніку і не займатися знищенням. Я не засуджую Михайла, тобто я його засуджую, але не настільки, тому що я також перелякалася б і втекла... Куди тепер? Дайте подумати. Праворуч, дійдемо до ярка і перейдемо його. Добре, що я взула гумові чоботи, там мокро внизу. Адже у вас має бути своя версія. Як ви гадаєте, вона інопланетна? А як вона прилетіла?

— Нам, Марино, важко дійти остаточних висновків. Ми вважаємо, що ця штука потрапила до нас з космосу. Але вам розповіси, а ви тут-таки побіжите піднімати паніку в масштабі всієї Москви. Вас не втримаєш.

— Я нікому зайвого не скажу, на мене можна покластися. Знаєте, як мене в інституті дівчатка кликали? Маринка-могила, це тому, що ніхто не вмів краще від мене тримати секрети. А як же вона потрапила на Землю? Її скинули з космічного корабля? Так? Вони за нами стежать, я в кіно дивилася, вони прилітають, будують нам піраміди і статуї на острові Пасхи. А ви знаєте про Баальбекську терасу? Її абсолютно неможливо побудувати без інопланетної техніки. А зараз все-таки зізнайтеся, це був такий розвідник, що повинен з'ясувати, наскільки ми розвинені і чи варто нам допомагати?

— Ми мусимо вас розчарувати, Марино. Ніхто нам цю штуку не кидав, і навряд чи вона може бути використана як розвідпристрій. У ній нічого подібного немає. Це живий організм.

— Залізний?

— Ні, не лише залізний. У нього складний склад.

— Я завжди казала, що Михайло може вбити людину. У нього такий особливий погляд. А ви гадаєте, що його товариші можуть ховатися тут-таки в лісі і чекати нас? А якщо вони захочуть помститися за свого товариша? Вам видають пістолети?

— Погляд у Михайла Анатолієвича звичайнісінький, бувають і гірші. Він просто зрозумів своє безсилля перед тим, з чим зіткнувся. Він цього не зміг витерпіти. Ось і помстився.

— Залізяці?

— Так. Залізяці. І собі. І всім, кого вважає своїми недоброзичливцями. Але це довга розмова. Ми скоро прийдемо до того місця?

— Так. Уже поряд. У мене чудова зорова пам'ять. Ось зараз буде ялинничок, а потім те місце. А якщо ви думаєте, що його товариші нас не чекають, чому ми йдемо до лісу? Я там добре дивилася. Там лише одна така штука була. Маленька зовсім.

— Ми віримо вам, Марино. Але якщо наші підозри правильні, то ми можемо побачити й інші такі самі залізяки.

— Але чому ніхто не помітив, як вони падали? Адже якщо вони падали, обов'язково б розжарилися і здалися метеоритами. Тут не Сибір, а Підмосков'я. Хто-небудь обов'язково б помітив. А особливо якщо декілька метеоритів.

— А якщо це були не метеорити?

— А що ж?

— Мікроскопічні спори.

— Спори?

Марина не встигла з'ясувати, що ж вони мають на увазі. Попереду, серед ялин, щось блищало. Вони пробігли кілька кроків і опинилися на невеликій галявині, оточеній густим ялинником. На галявині стояли три

дерева. Дерева були металеві і чимось нагадували на перший погляд новорічні ялинки, тому що були густо обвішані якимись геометричними деталями, кулями, зубчастими колесами, і всі ці прикраси рухалися під вітром, побрязкували одна об одну. Дерева були досить великими, вищими від Марини, вони стояли міцно, і стовбури їх біля самої землі розходилися трубками, неначе вони стояли на ніжках від торшера.

— Чому ж ви мені раніше не сказали! — вигукнула Марина, зупиняючись на краю галявки.

— Ми не були впевнені, — сказав професор Смирнов.

— А це у них плоди?

— Ні, певно, щось на кшталт листя. Ними вони збирають сонячну енергію.

— І ось вони прилетіли сюди мікроскопічними спорами?

— Напевно.

— А які ж у них будуть плоди?

— Ось це найцікавіше.

— Як шкода, що Рая не бачить... Знаєте що, не кажіть поки Михайлові, що ви знайшли їх. Нехай покарається, що згубив перший саджанець.

© БУЛЫЧЕВ К. Люди как люди. — М.: Молодая гвардия, 1975. — 288 с. — (Б-ка советской фантастики).

© ГЕНИК Віталій, переклад з російської, 2008.